

Hvilket Skulle Göras.

Men huru skall väl Utgifvaren komma helbregda ur spelet? Om han säger: Välj en annan titel, välj andra litterära producter i Finland, bedöm dem annorlunda, med ett ord: *Gör det bättre*; huru tror Du väl det då heter? Jo — högfärd! egenkärlek! &c. &c. &c.

Du tror väl, värdaste Läsare! att Din tjänare sålunda icke undgår Spanska Flugans öde? Jo visserliga! Du frågar: huru kan detta ske? Jo Utgifvaren fortfar i sin högfärd och skrifver, utan fullmakt, ett häfte till, för att än en gång få glädjen teckna sig Din ödmjukaste tjänare,

J. V. S:N.

10

21 SVAR Å HR FRANS LUDVIG SCHAUMANS ANFÖRANDE, I SUPPLEMENT TILL HELSINGFORS TIDNINGAR, FÖR ONSDAGEN DEN 23 OKTOBER 1839.

Helsingfors Tidningar n:o 92 20.XI 1839, 6. Supplement

O egenkärlek, huru djupt är Du icke rotad i människohjertat? Hvilka inflammationer uppstå icke, då du såras, och huru förvandlar Du icke, när du retas, det spakaste sår i en glupande ulf, eller ännu värre, i en skällande hund? Du, endast du är skuld dertill, att Rec. af Hr Schaumans Dissertatio etc. nu bör gläfsas emot sig; »okunnig, oförståndig, enfaldig, profanerande, inskränkt, oredlig¹, gycklare, häcklare, bedragare², anspråksfull, platt, pratmakare³, grof⁴, blind, föraktare⁴ af kristendom, historie och bestående lag, *sjelfklok, sårande och skadelysten*!»⁵ I sanning, Hr S. har öfverträffat allt, hvad Rec. sett, i rikedom på ovet, med undantag likväl af Heine, i hans ovetts-lexicon, till hvilket Rec. skyndar att hänvisa Hr S. och alla dem, som i *hans* manér kunna uppträda, icke mot Spanska flugan, utan mot dess författare, förbehållande sig att såsom sitt fynd få anse de Heineska konstorden, hvilka derföre Hr S. och hans vederlikar icke få begagna. Rec. tviflar icke, att ju Hr Schaumans rika uppfinningsgåfva skall snart ersätta den brist på varan, ett sådant prohibitivsystem i förstone kunde åstadkomma. — Och härmed lemnar Rec. dessa Hr S. smutsiga vägar, samt öfvergår till en kort pröfning af hvad som i Hr S:s bemötande *bordt vara* hufvudsak. Skulle Hr S. tycka att något i denna pröfning är så enkelt och klart, att det icke behöft sägas, skall det fagna Rec.

Att Hr S:s Dissertation icke i Spanska Flugan blifvit underkastad någon egentlig kritik, hade sin grund deri, att den i Rec:s tanke ingen

40

¹ »mindre samvetsgrannhet»

² »fört läsaren bakom ljuset»

³ »tomt prat,» »snack,» »grofva stickord»

⁴ »icke mördar», Se Hr S:s bemötande, sista spalten.

⁵ Hr S. har ännu härtill begagnat hänsyftningar på Rec:s enskilda förhållanden. Upplysas må här, att den Mag., som »begärte» (sic!) eller ödmjukt anhöll om det då lediga rese-stipendium, i sin ansökning sade sig vara sinnad, att i Tyskland utgifva en framställning af Hegels system, samt tillika i manuscript inlemnade ett prof af en sådan framställning. Han har sedan, genom på Svenska språket utgifna arbeten, sökt visa att han härmed hade allvare. Att Hr S. utpekar en för fem år sedan utgifven Afhandling till försvar för Hegelska systemets lära om det absoluta, skulle här med tystnad förbigås, i händelse Rec. icke, i ett blifvande häfte af Spanska Flugan, hvartill manuscriptet icke mera finnes i Rec:s hand, sjelf roat sig åt denna Afhandlings svaga sida. Denna ligger likväl icke i försvaret, som upptagit och, enligt hvad Rec. ännu vågar förmena, vederlagt allt, det *Jäsche* och *Weisse* mot nämnda lära anfört, utan i en föregående framställning af Systemet.

50

sådan behöfde. Arbeten af detta slag kriticeras bäst, då det magra innehållet framställes naket, utan omklädnad af det främmande språket och alla lärda prydnader. Att Rec. vetat hvarken såra eller skada, derom borde Hr S. själf bäst vara öfvertygad.¹ Rec:s afsigt var, att om åtskillig Akademisk litteratur fråga: *är detta vetenskap?* Att en sådan fråga sårar den, hvars arbete den gäller, kan vara förklarligt, t. o. m. ursäktligt, men är lika litet nödvändigt, som en bestämd afsigt att såra hos frågaren. Att Hr S:s arbete var *det första*, med anledning hvars denna fråga gjordes, var dels tillfälligt, dels en följd deraf, att Rec, som man säger, hade ett godt öga till åtskillig theologisk litteratur, i synnerhet. Kan en sådan fråga gagna? Det skall framtiden utvisa. Rec. hoppas det, och skadan är åtminstone i motsatt fall ingen annans, än Rec:s.

10

Hr S. menar det vara »en af alla erkänd sak,» att all vetenskap bör betraktas *antingen* »i sig» eller i hänsigt till »lifvet och dess gifna förhållanden.» Med förlof, är detta ingalunda fallet. Vetenskapen är och bör vara ett sträfvande att inse det förnuftiga uti själfva dessa »gifna förhållanden,» ehuru det förnuftiga just är *det gifna* i dess allmänhet och väsendtlighet. I sådan mening sammanfaller vetenskapen »per se» med vetenskapen »ad vitam² relata», d. ä. vetandet är icke blott abstraction utan vetande om det concreta. Hvar helst Hr S. behagar se sig omkring i vetandets regioner, skall han finna detta besannadt. Menas med vetenskap, i förhållande till lifvet, den vetande individens sätt och vis att använda sitt pund i ett speciellt fall, så *kan* detta *icke* blifva föremål för vetenskapen. Man benämner skicklighet härutinnan för *konst*. Och om också konsten har sin teori, bortser denna helt och hållet från sådana specialiteter. Att föreskrifter kunna gifvas för *ett* speciellt fall, motsäger icke det anförda, ty vetenskapen ger dem icke; de äro frukter af en individs tillfälliga erfarenhet. För exempel: Matematiken, en vetenskap mera i ögonen fallande »per se», än många andra, utgår från gifna förhållanden i *rummet* och tiden och rör sig inom rums- och tids-förhållanden. Dess afdelning, Arithmetik, är teorin för en konst, *räknekonsten*, och uppgifver *allmänna* regler för dennas utöfning. Allt lärande, docerande, är i sin utöfning en konst, och Homiletik och Cathechetik, så som teorier för konsten att lära, äro icke mera refererade till lifvet, än Dogmatiken, teorin för den religiösa öfvertygelsen, sådan denna i församlingen *lefver* och existerar, eller Historien, antingen såsom blott berättelse om hvad som varit (om *lifvet* för föreställningen), eller såsom bemödande, att inse dettas förnuftiga sammanhang med hvad som är, (*för tanken med lifvet*). Och att dogmatikern, äfvensom historieskrifvaren, har för afsigt att *lära*, tar Rec. för gifvet. Hr S:s anförda bibelspråk till denna stridspunkt äro en tillsats, om hvilken säkert ingen kan säga, hvarföre den *här* finnes. Men hvar och en skall medgifva, att kristlig kärlek och sagtmod icke är någon »grundton» i hans bemötande.

20

30

40

Att Rec förut skrattat åt H:r S:s demonstration³ angående den synliga och *osynliga* församlingen, har sina goda skäl, men skulle han nu dermed icke fortfara, vore detta en oartighet mot hela den skrattande publiken. Man skulle väl tro, att »hvad intet öga sett och ingen tunga hört,» äfven

¹ Hr S. torde erinra sig att, så äfventyrligt det låter Rec. erbjöd *hon* att genomgå manuskriptet till den ifrågavarande Recensionen, samt mot densamma anmärka, hvad som kunde föranleda till ändring i Rec:s bedömande.

50

² Olämpligheten af denna notion, för att uttrycka *andens* förhållanden, vill Rec:n endast anmärka.

³ När H:r S:s person blifvit så helig, att förlöjligandet af hans theser bör anses och kallas för ett »profanerande» vet Rec. icke. Facultetens videtur är ingen canonisation.

»af ingen tunga kan uttalas;» och så anse de flesta läsare saken. Men Rec, som t. o. m. medger, att just det sinnliga är det utsägliga, måste ändock skratta, då det som ingen sett och ingen hört, påstås vara *föremål för historien*. Rec. vore än mer road af att se med hvad min Neander skulle höra sig berömmas för dessa singuliera historiska forskningar. H:r S. gjorde i sanning orätt uti att icke här, såsom på andra ställen, på sitt eget vis förklara Rec:s löje. Han hade ju blott behöft säga: att Rec förnekar den osynliga församlingens tillvaro: då han kunnat kalla Rec. *gudlös* i st. f. »profan.» Nu måste H:r S. förlåta att Rec. *enligt »Augsburgiska Bekännelse»*, översätter hans »societas lidei & Spiritus sancti» med: »*ett samfund af tro och Helig Ande* i de trognas hjertan. »Sedan tager sig Rec. friheten fråga huru många *hjertan* känner H:r S.? Måne flera än sitt eget, och äfven detta högst ofullkomligt?¹ Ja Rec. *tror nästan*, att Neander, ehuru säkert en större connoisseur än H:r S. befinner sig i samma kinkiga belägenhet. Saken har deri sin klara grund, att *hjertat är känslans hemvist*, och således äfven *hjertats tro* är det utsägliga. Den omedelbara subjectiviteten delar härutinnan det omedelbart objectivas öde. Att vidare en skillnad emellan synlig och osynlig församling först vid Reformationen uttalades, är H:r S. bekant. Hr S. förutsätter väl här såsom öfver allt Rec:s stora okunnighet, men denne vågar till sakkunniges afgörande framställa *sitt* begrepp om den osynliga församlingen. Rec. anser nemligen att protestantismen uti denna bestämning uttalat sin allmänna princip: *Subjectets rätt och pligt att sjelf i sitt eget hjerta förhålla sig till sin Gud*. Att den osynliga församlingen i sig är »en helig och allmänlig kyrka» medgifves, men att uteslutande tillägga den detta epithet, är lika så ohistoriskt, som förnuftsstridigt, emedan den synliga församlingen är ett lika nödvändigt moment för kyrkans helighet och allmänlighet. Ty den synliga församlingen, den *objectivt* bestående, har äfven H:r S., i *flera än ett afseende*, att tacka för sin egenskap af både den synliga och den osynliga (hvilket H:r S. uteslutande yrkar) församlingens lärares lärare. Det förnuftiga såsom *förflutet*, i Historien, likasom det förnuftiga såsom ändamål, i *framtiden*, har endast betydelse så vida det existerar och har tillvaro i den bestående *samtiden*. Ty ändamål, sanning, förnuft äro icke ett blott ideal för svärmaren, utan existerande concret verklighet. Tillåt därför, artigaste H:r S., att Rec. fortfar att skratta åt den osynliga församlingens predikanter och historieskribenter, likasom åt dess skraddare och skomakare.

I ordning följer en anmärkning af Hr S., om hvars rättmätighet Rec. icke kan afgöra, emedan han icke eger till hands hvarken Neander², Hr S:s dissertation, eller Spanska Flugan, hvilken han i tryck ännu icke sett. Skulle det omförmälda: »*exiisse*,» *till skada för sammanhanget*, vara bortlemnadt, ber Rec. uppriktigt om förlåtelse derföre. Att det skulle skedd af uppsåt, är säkert icke Hr S:s allvare. I sjelfva saken, förklarar Rec. det för höjden af förbistring, i begreppen, att påstå, det kristna kyrkan *utgått från nämnda tre principer*. I hvarje Religion återfinnas dessa trenne momenter: det historiska, sinliga, factum; läran, uppfattningen af detta factum, och bestämda religiösa institutioner. Men att säga, 1:o att

¹ H:r S. gör väl den restriction, att endast Gud *fullkomligt* känner den osynliga församlingens medlemmar. Han kan med samma skäl säga detta om t. ex. sin blifvande doctors-hatt och om hvarje sandkorn. I den strid H:r S. nu förer, synes Rec. en sådan appell i *alla afseende* olämplig. Hellre må H:r S. svärja uppå, att hvad han säger är *klara sanningen*.

² Att Rec. rådfrågat Neander på anfördt ställe, är säkert och derpå har han ett lefvande vittne inom Theologiska Faculteten. Nu kan han likväl icke erinra sig, i hvilket förhållande Hr S:s anförande står till Neanders.

den kristna eller någon annan kyrkas *principer* äro dessa trenne, eller 2: o att kyrkan ifrån dem *utgått*, utan att de i densamma gjort sig gällande, är och förblir ett non sens om också Neanders auctoritet skulle för ett sådant påstående anföras. Ty kristna kyrkans principer skola väl gifva någon förklaring öfver det i henne väsendtliga och utmärkande. Och hvad finnes för utväg att afgöra, ur hvilka principer kyrkan utgått, om man icke för-
 mår uppvisa, hvilka inom densamma äro gällande. Då för öfrigt Hrr S., med anledning af de titlar öfver sitt arbetes disposition, han i sitt be-
 mötande upptager, beskyller Rec. för mindre samvetsgrannhet, hade han
 bordt visa att Rec. utlemnadt något väsendtligt. Ty för sådant kan Rec. tills
 vidare icke anse detta »exciisse». Äfvenledes vågar Rec. så till vida lita på
 sitt minne, att han tror sig kunna neka vigten af de upptäckter Hr S:s
 dissertation innehåller om uppsökandet af »bibliska texter och ur den
 härledda themata för predikningarna och vissa hvarje lära i cathechesen
 grundande bibelställen» om att »disponera ämnena» och utbilda det ho-
 miletiska och cathechetiska, så skrifteliga som muntliga föredraget.»
 Rec. vore nästan frestad att påstå, det dissertationens paragrapher inne-
 hålla om alla dessa läror ingenting annat än det nu citerade. Men så högt
 kan väl ej ens den mest stegrade auctorliga egenkärlek drifvas upp, att
 den skulle inbilla sig, att ett arbete genom skarpsinnighets prof af så »klen
 beskaffenhet,» särdeles kunde vinna i värde. Hrr S:s *måste* således, an-
 gående dessa ämnen, innehålla någonting annat, som berättigar honom,
 att på sin framställning sätta ett sådant. — För öfrigt skall Rec., för att
 icke lemna skäl till klagomål deröfver, att något cardinalställe blifvit ute-
 lemnadt, söka åstadkomma en trogen öfversättning af Hr S:s hela dis-
 sertation.

10

20

Då H:r S. på omförmäldte trenne så kallade principer, sammaställda med frälsarens trenne embeten, och med menskliga andens, enligt antagande, trenne skilda förmågor, begrundar sin indelning af praktiska theolo-
 gien, synes han allvarligen anse denna indelningsgrund för icke blott
 vetenskaplig, utan äfven för högst säker och stadig. Han går så långt, att
 han uppställer *bilden* af Christi trenne embeten som en *troslära*, och kal-
 lar denna indelningsgrund *dogmatisk*. Och likväl har han, som man plär
 säga, slagit hufvudet på spiken, då han ansett Rec. hafva citerat Möllers
 chatheches, emedan den är utgifven för »serdeles de enfaldigares behof.»
 Rec. har icke bestridt användbarheten af denna *bild* för de enfaldiges
 behof, ehuru dess coincidens med det afbildade, såsom all liknelse, kan
 lida mycken motsägelse, men H:r S. hade bordt inse, att *den såsom veten-
 skaplig indelningsgrund är oduglig, just emedan den blott är en bild*. Med
 lika skäl hade ju H:r S. kunnat välja, ur den citerade parabeln »om den
 gode herden» Frälsarens herdaembete för oss arma får, med tillhörande
 fårhuvuden, till basis för sin indelning, då H:r S. säkert äfven frångått
 sine »icke vanliga» definitioner på Homiletik och Catechetik, men i stället
 fästade behörigt afseende på »deras beskaffenhet, som skola undervisas».

30

40

Naturen af denna »dogmatiska» indelningsgrund hade, om Hr S. noga-
 re befinnat sig, också föranledt till några tvifvelsmål i anseende å den
 psykologiska, hvarmed han i sitt bemötande visligen tiger. Bilden är
 nemligen *inbildningskraftens* tillhörighet, och äfven denna hade bordt få
 en plats jemte öfriga förmågor. Kiesewetter har visserligen utan vidare
 pluggat den på kunskaps förmågan, emedan *Kant*, ehuru förgäfves, för-
 sökt att derstädes för densamma finna en plats; men Hr S. synes icke hylla
 Kants psykologiska åsichter, emedan han, och det med rätta, för åskåd-
 ningen till känslan. *Hvarföre* då just dessa trenne själsförmögenheter:
 känsla, förstånd och vilja. *Hvarföre skola vidare dessa indelnings grunder
 vara just tre, och just dessa trenne: en historisk, en dogmatisk och en*

50

psychologisk? Hrr S. försäkrar väl att hans indelning icke är godtycklig, och Rec. vill tro, att så förhåller sig, om — om *Hr S. behagar besvara denna enda fråga.*

»Nu följer att bemöta den anmärkning,» hvarpå Hr S. i synnerhet synes hafva nedlagt möda, om icke besinningens, så åtminstone bläddrandets och citerandets. Hr S. bemödar sig nemligen att soutinera ett sammanhang mellan sin allmänna disposition af praktiska Theologins gebit och sin indelning af Didaktiken, hvilket sammanhangs tillvaro Rec. förnekar. Han (H:r S.) anför för detta ändamål innehållsförteckningarne ur flere författares i ämnet arbeten. Hvad är meningen härmed? Är den, att visa Förf:s vetenskapliga originalitet? Härföre behöfdes i sanning intet bevis. Han säger: häraf »torde Rec. finna, att nämnde vetenskaps disposition har ett ganska stort inflytande på Homilet:s och Catechet:s inbördes förhållande.» Ehuru detta efter dessa magra utdrag är mycket begärdt, är Rec. likväl så mycket villigare att »finna,» hvad H:r S önskat, som han aldrig yttrat minska tvifvel i detta afseende. Men häraf kan han sannerligen icke mera, än förut, »finna» det saknade inflytande af H:r S:s disposition på hans definitioner af Catechetik och Homiletik. Det enda möjliga är den conclusion, att båda äro vetenskaper om kristendomens främjande genom undervisning; men i all händelse är det outredt, hvarföre denna är vetenskap om undervisning »i ett sammanhängande föredrag,» den andra »i samtal.» Utreder H:r S. ur sin gjorda allmänna disposition detta hvarföre, samt hvarföre Didaktiken har endast dessa trenne delar, så har Rec. i sitt påstående orätt.

H:r S:s anförande om ifrågavaranden vetenskapers materiella och formella delar samt om dessas beroende af begreppen, synlig och osynlig församling, är, för att nyttja hans egna ord bara »snack.» Att vetandet icke är ett gifvet innehåll, för hvilket det vore likgiltigt att inprässas i den ena eller andra formen, och som, oberoende af formen skulle hafva ett bestånd, torde icke här behöfva bevisas. Att Rec. klagat öfver korthet, härrör af den nu onyttiga, inledande indelningens missförhållande, till hvad som, enligt Dissertationens titel, vore hufvudsak. Att denna varit likaså väl utredd, om Hr S. börjat sin afhandling med de angifna definitionerna på Homiletik och Catechetik, skall medgifvas af hvar och en annan, än H:r S. sjelf. Att H:r S. ursäktar sig med sitt myckna arbete, under den tid, Dissertationen sammanskrefs, är besynnerligt nog, då det flod honom fritt att med sitt opus förbida nonum in annum, ja än längre. Man kunde lätt anse det oblygt, att öppet tillstå, det man gjort vetenskapen till en tjenarinna för brödstycket; ty H:r S. måste väl tro, att något råd kunnat påfinnas för det lediga Seminarii-Pastoratet. Om Theologien och H:rr Theologer hafva att glädja sig åt H:r S:s grundeliga tillrättavisning, lemnar Rec. derhän. Rec:s egen åsigt af praktiska Theologien må gälla hvad den kan. Rec. kan icke erinra sig, hvad han härutinnan bestämdt yttrat och utaf H:r S:s bemötande blir han icke derom upplyst. Så mycket hade väl likväl en medborgare, sådan som H:r S. hvars lifs verksamhets »högsta norm» är bestående lag, bordt erinra sig, att kyrkans institutioner kunna innehålla föreskrifter för »hvad som bör göras.» Rec. vill icke tro, att han uttryckt sig så illa, att dessa institutioners blotta historiska upptagande skulle betecknats såsom praktisk Theologie. Utan skulle han tro, att fråga är om deras förnuftiga begripande. Hade H:r S. tillika besinnat, att all Moral endast afser huru, med hvilken afsigt, hvilket sinnelag, det göres, som göras bör, så hade han icke framkallat en kollision, som icke finnes. H:r S. har undanbett sig allt beroende af Rec:s auctoritet. Rec. gör nu likaså, i fråga om sättet af denna polemik, och hoppas att den läsande publiken derföre skall hålla honom räkning. Rec. slutar detta

svaret likaså utan bitterhet, i sinnet, som han börjat sin recension, anseende en litterär- och menings-strid böra föras med glad och fritt mod, samt vara utan inflytande på de stridandes personliga tänkesätt mot hvarandra, och är därför alltid beredd att utan svek räcka H:r S. en broderlig hand.

J. V. S—n.